

რანერის ტრინიტარული კონცეფცია

თეიმურაზ ბუაძე*

I. შესავალი

სტატიის მიზანია ერთმანეთს შეადაროს დასავლეთის თეოლოგიური აზრის ორი უდიდესი წარმომადგენლის რანერისა და ავგუსტინეს ტრიადოლოგიური კონცეფციები. უფრო სწორად, რანერის შეხედულებები შეაფასოს ქართული საზოგადოებისთვის უკეთ ცნობილი ავგუსტინესეული პოზიციიდან.

დასავლეთში ათას ხუთასზე მეტი წლის მანძილზე ავგუსტინეს შრომა *De Trinitate* („სამების შესახებ“) სამების შესახებ ერთ-ერთ ყველაზე ავტორიტეტულ შრომად მიიჩნეოდა. თუმცა, ამ ბოლო დროს ბევრს არ მოსწონს ავგუსტინეს ტრინიტარული თეოლოგია და მის ცვლილებას ესწრაფვის. კერძოდ, კარლ რანერი შეცდომად მიიჩნევს დასავლურ ტრინიტარულ ტრადიციას, რადგან ფიქრობს, რომ ის ერთმანეთისგან მკვეთრად განასხვავებს იკონომიურ და იმანენტურ სამებას. რანერი ამაში ყველაზე მეტად ავგუსტინეს აკისრებს პასუხისმგებლობას. დასავლური ტრინიტარული ტრადიციის „სუსტი ადგილების“ ანალიზმა რანერს უბიძგა ემტკიცებინა, რომ „იკონომიური“ სამება არის „იმანენტური“ სამება და „იმანენტური“ სამება არის „იკონომიური“ სამება¹. სამების დოქტრინის რანერისეული ანალიზის ამოსავალი წერტილი სწორედ ეს იდენტურობის აქსიომაა. რანერის „სამებაში“ გადმოცემული შეხედულებები წინააღმდეგობაში მოდის ავგუსტინეს ტრიადოლოგიურ სწავლებასთან, რომელსაც *De Trinitate*-ში ვპოულობთ. ამასთან, ისიც უნდა ითქვას, რომ სამების მისეული კონცეფციის ფორმულირებისას, რანერი ზემოხსენებული იდენტურობის აქსიომას ისეთ სირთულეებამდე მიჰყავს, რომელთა თავიდან აცილებას შეძლებდა, მას რომ ავგუსტინეს სწავლება გაეზიარებინა, რომელიც მჭიდროდ აკავშირებს ერთმანეთთან იკონომიური და იმანენტური სამების კონცეფციებს, თუმცა მაინც განასხვავებს

* სულხან-საბა ორბელიანის უნივერსიტეტის პროფესორი. t.buadze@sabauni.edu.ge

¹ Rahner K., *The Trinity*, Translated by J. Donceel, New York, 1997, 22.

მათ ერთმანეთისგან. ავგუსტინეს სწავლება იკონომიური და იმანენტური სამების ურთიერთმიმართების შესახებ სწორედ იმისთვის გვჭირდება, რომ მისი გამოყენებით დასავლური ტრადიციის რანერისეული კრიტიკა შევაფასოთ. ამიტომ მოხსენების დასაწყისში ჯერ იმაზე ვისაუბრებთ, თუ როგორ ანვითარებს რანერი თავის სამების თეოლოგიას იდენტურობის აქსიომაზე დაყრდნობით და მერე მას იკონომიური და იმანენტური სამების ურთიერთმიმართების ავგუსტინესეული პოზიციიდან შევაფასებთ.

რანერი დასავლურ ტრადიციას სხვადასხვა ფორმით აკრიტიკებს. ზოგიერთ შემთხვევაში ის აშკარად ადანაშაულებს ავგუსტინეს ტრინიტარული აზრის იმ ნაკლულევანებაში, რომელსაც ის თავს ესხმის. სხვა შემთხვევებში, ის ამ ნაკლულევანებას გვიანდელ ეპოქას მიაწერს, თუმცა ზოგჯერ მაინც აცხადებს, რომ ამ გვიანდელ გადაცდომებს ფუნდამენტი ავგუსტინემ გაუმზადა. სხვა შემთხვევაში, ის თავის კრიტიკას მთელ დასავლურ ტრადიციაზე ავრცელებს. ხშირად გაუგებარია, რანერი უშუალოდ ავგუსტინეს აკრიტიკებს თუ არა, რადგან ის არასოდეს ახდენს მის ციტირებას, არასოდეს იმონებს მის კონკრეტულ ტექსტებს. სავარაუდოდ, ავგუსტინეს თეოლოგია მასზე დიდ შთაბეჭდილებას არ ტოვებს. რანერი ხშირად აქებს წმინდა ნერილის ტრინიტარულ თეოლოგიას, ძველ მრწამსს და ბერძენ მამებს, მაგრამ ავგუსტინესთან მიამართებაში მისი შეფასებების უმრავლესობა მკაცრია. რანერი სამების დოქტრინისადმი დასავლური მიდგომის ოთხ სფეციფიკურ ნაკლს ჩამოთვლის: 1) სამების მოძღვრების გამოყოფა თეოლოგიისა და რწმენითი ცხოვრებისგან; 2) სამი ჰიპოსტასის ხარჯზე აქცენტის ღმრთეების ერთადერთობაზე გადატანა; 3) *ad extra* ღვთაებრივი ქმედებების განუყოფლობის სწავლება; და 4) ახალი აღთქმის გარეთ სამებაზე მინიშნებების არსებობის უარყოფა. თითოეულ მათგანზე ცალ-ცალკე ვისაუბრებთ.

II. სამების მოძღვრებიც განცელკავებულობა თეოლოგიასა და რწმენით ცხოვრებაში

რანერი აკრიტიკებს ტენდენციას, რომელიც სამების დოქტრინას იზოლირებულ თემად განიხილავს თეოლოგიური მიდგომისას. კონკრეტულად, ის აკრიტიკებს დასავლურ ტრადიციას, რომელიც

შესაქმისა და განკაცების მოძღვრებებს სამების დოქტრინასთან არ აკავშირებს.² რანერი აქებს ბონავენტურას, როგორც ამ ტენდენციის სანინალმდეგო მაგალითს პირველ პუნქტთან მიმართებაში, მაგრამ არ მიუთითებს ავგუსტინეს, როგორც სანინალმდეგო მაგალითს ორივე პუნქტთან მიმართებაში. ავგუსტინე ამტკიცებს, რომ სამების სამივე ჰიპოსტასი მონანილეობს სამყაროს *ex nihilo* შექმნაში და მიიჩნევს, რომ შესაქმის 1:26-27 მუხლებში გამოყენებული მრავლობითი რიცხვი სამების სამ წევრზე მიანიშნებს.³ ამასთან ერთად, ავგუსტინე *De Trinitate*-ს IX-XV თავებში სამების კვალს იკვლევს ადამიანში, ეფუძნება რა რწმენას, რომ ადამიანი სამპიროვნული ღმერთის ხატებად შეიქმნა. ასევე, ავგუსტინე ისეთ ძლიერ კავშირს ხედავს განკაცებასა და სამებას შორის, რომ ამ შრომაში იგი გამუდმებით გადადის ერთი საკითხიდან მეორეზე. მიშელ ბარნის მიხედვით, ავგუსტინესთვის ეს კავშირი იმდენად ძლიერია, რომ ის სამების გამოცხადებისა და სამების მისეულ მოძღვრებას მთლიანად მასზე აფუძნებს.⁴

რანერი ასევე აკრიტიკებს სამების დოგმატის იზოლირებას ღვთივსათნო ცხოვრებისგან. ის ამტკიცებს, რომ „ქრისტიანები პრაქტიკულ ცხოვრებაში თითქმის „მონოთეისტები“ არიან... სამების მოძღვრება რომ უარეყოთ როგორც მცდარი სწავლება, რელიგიური ლიტერატურის დიდი ნაწილი რეალურად უცვლელი დარჩებოდა.“⁵ რანერი აქაც აქებს ბონავენტურას, ამ გაბატონებული ტენდენციისადმი დაპირისპირების გამო, მაგრამ რამდენად სამართლიანია ავგუსტინეს *De Trinitate*-ს მისეული დახასიათება? ავგუსტინე მართლაც ისე წარმოადგენს სამების მოძღვრებას, რომ „ჩვენ არაფერი გვაკავშირებს წმინდა სამების საიდუმლოსთან,

² იქვე, 11, 14.

³ Augustine, *Confessions*, Translated by R.S. Pine-Coffin, London, 1961, XIII-6; Augustine, *The Trinity*, Translated by E. Hill, in: *The Works of Saint Augustine: A Translation for the 21st Century*, Edited by J.E. Rotelle, Part I, Vol. 5, New York, 1991, VII-12. ყველა ციტატა *De Trinitate*-დან აღებულია აღნიშნული გამოცემიდან.

⁴ Barnes M.R., *Rereading Augustine's Theology of the Trinity*, in: *The Trinity: An Interdisciplinary Symposium on the Trinity*, Edited by S.T. Davis, D. Kendall and G. O'Collins, New York, 1999, 175.

⁵ Rahner K., *The Trinity*, Translated by J. Donceel, New York, 1997, 10-11.

გარდა იმისა, რომ მასზე რაიმე გავიგოთ გამოცხადების გზით“⁶ სინამდვილეში, ავგუსტინეს ტრინიტარიული მიდგომა სოტერიოლოგიისადმი წიგნში IV.2-19 საპირისპიროს ამტკიცებს. ასევე, არაერთი მკვლევარი პოულობს ღვთისათნო ცხოვრებისადმი ინსპირაციას, ამ საკითხის მისეულ განხილვაში. რობერტ უილკენი მიუთითებს ავგუსტინეს ტრიადოლოგიური ანალოგიების გავლენას შუა საუკუნეების მისტიკურ სულიერებაზე, მერი კლარკი და ჩად პეკნოლდი მას ეთანხმებიან იმაში, რომ ავგუსტინეს ანალოგიებში წინასწარგანზრახული პასტორალური განზომილება და რომ ავგუსტინეს ამ ანალოგიებს თანამედროვე ეპოქაშიც იყენებენ ღვთისათნო ცხოვრებისკენ ადამიანების წასახალისებლად.⁷

ავგუსტინეს შესახებ იგივე შეხედულებებს სხვა მკვლევარებთანაც ვხვდებით. მათი სახელები მითითებულია იმ სამი მკვლევრის სტატიებშიც, რომლებიც ბოლოს დავიმონმეთ. მოკლედ რომ ვთქვათ, რანერისეული კრიტიკა – რომ ავგუსტინეთი დაწყებულმა დასავლურმა ტრადიციამ სამების დოქტრინა დანარჩენი თეოლოგისა და რწმენითი პრაქტიკისგან გამოყო, არ შეესაბამება სინამდვილეს მინიმუმ ავგუსტინეს შემთხვევაში.

III. სამი ჰიპოსტასის ხარჯზე აქცენტის ღმერთების ერთადერთობაზე გადატანა

რანერი ძალიან კრიტიკულად უდგება დასავლურ ტრიადოლოგიურ ტენდენციას, რომელიც ღმერთის ერთადერთობას უპირატესობას ანიჭებს მის სამპიროვნულობასთან შედარებით. ქრისტიანი თეოლოგები ღმერთზე საუბრისას ჩვეულებრივ ერთმანეთისგან გამოყოფენ ღმერთის ერთადერთობისა და მისი სამპიროვნების საკითხს. მართალია, ის აღიარებს, რომ ეს გაყოფა მხოლოდ

⁶ იქვე, 14.

⁷ Wilken R.L., *The Resurrection of Jesus and the Doctrine of the Trinity*, *Word and World*, N2, 1982, 27-28; Clark M.T., *Augustine*, Georgetown University Press, 1994, 71-72; Pecknold C.C., *How Augustine Used the Trinity: Functionalism and the Development of Doctrine*, *Anglican Theological Review*, Vol.85, 2003, 127-141.

დიდაქტიკური მიზნებით ხდება,⁸ ის მაინც თვლის, რომ „ღმერთის ერთადერთობის“ აღნიშვნის შემდეგ, ისინი ისეთ სახეს იღებენ, რომ უკვე ყველაფერი თქვეს ღმერთზე, რასაც ჩვენთვის მნიშვნელობა შეიძლება ჰქონოდა“.⁹ რანერი ეჭვის თვალით უყურებს *ერთი ღმერთის შესახებ* ტრაქტატების ტიპიურად „აბსტრაქტულ და ფილოსოფიურ“ ხასიათს.¹⁰ ამის საპირისპიროდ, რანერი თვლის, რომ წმინდა წერილთან, აგვუსტინეს წინადროინდელ ბერძნულ ღვთისმეტყველებასა და ძველ მრწამსთან თანხმობა გულისხმობს, რომ სამების განხილვისას ლაპარაკი დაიწყო მამით, და შემდეგ სხვა ჰიპოსტასებზე გადახვიდე გამოხსნის იკონომიის კონტექსტში.¹¹

რანერი აღიარებს, რომ თომა აქვინელი პირველი იყო, ვინც ერთმანეთისაგან განაცალკავა ტრაქტატები *ერთ ღმერთზე* და *სამპიროვან ღმერთზე*, მაგრამ ის მაინც აგვუსტინეს ადანაშაულებს, რადგან ამ გაყოფას მის გავლენას მიაწერს. რანერის მიხედვით, ბერძენი მამები ჯერ სამების სამ ჰიპოსტას განიხილავდნენ და შემდეგ – ღვთის ერთადერთობას, მაგრამ აგვუსტინემ ეს თანმიმდევრობა შეცვალა. ის იწყებს ერთი ღმერთით არსის ერთობაში და შემდეგ მოგვიანებით იხილავს სამ ჰიპოსტასს.¹² რანერის მტკიცებულებაში, იმასთან დაკავშირებით, თუ როგორ იწყებენ სამებაზე საუბარს კაბადოკიელი მამები და აგვუსტინე, არაფერია განსაკუთრებული; ის უბრალოდ ეხმიანება მეოცე საუკუნის ავტორების უმრავლესობას, რომლებიც სამებაზე წერენ. ტრიადოლოგიურ მკვლევართა მზარდი რაოდენობა რანერს ეთანხმება და კაბადოკიელების მიდგომას უფრო მაღლა აყენებს, ვიდრე აგვუსტინესას.

მართალია, გავრცელებულია აზრი, რომ აგვუსტინე ჯერ ღვთაებრივი არსით იწყებს და მერე სამი ჰიპოსტასის განხილვაზე გადადის, მაგრამ ზოგი ეწინააღმდეგება ამ მოსაზრებას. ლუის აირესის მიხედვით, „ბრალდება, თითქოს აგვუსტინე სამებაზე ღვთისმეტყველებისას არსზე უფრო ადრე მსჯელობს, ვიდრე

⁸ Rahner K., *The Trinity*, Translated by J. Donceel, New York, 1997, 20.

⁹ იქვე, 17.

¹⁰ იქვე, 17.

¹¹ იქვე, 16, 48, 58.

¹² იქვე, 17.

ჰიპოსტასებზე, დაუსაბუთებელია“.¹³ მიშელ ბარნსი არამარტო ეთანხმება აირესს, არამედ იმასაც აღნიშნავს, რომ მოსაზრება კაბადოკიელი მამებისა და ავგუსტინეს ტრინიტარული მიდგომების განსხვავების შესახებ პირველად მეოცე საუკუნეში დაიბადა. ბარნსი ამტკიცებს, რომ თეოდორ დე რენონმა პირველმა დაიწყო ლაპარაკი ამ დაპირისპირების შესახებ და მის შემდეგ მისი გავლენის ქვეშ ბევრი მოექცა.¹⁴

აირესის, ბარნსისა და მსგავსი მეცნიერების შეხედულების ფონზე მნიშვნელოვანია გავარკვიოთ, ზუსტად სად დაიწყო ავგუსტინემ საუბარი სამების მოძღვრებაზე. *De Trinitate*-ს I-IV ნიგნებში ავგუსტინე არსებითად წმინდა წერილის განმარტებითაა დაკავებული. იქ ის სამების პირებთან დაკავშირებულ სხვადასხვა საკითხებს ეხება და ძალიან ცოტას ლაპარაკობს ღვთაებრივ არსზე. ავგუსტინე მხოლოდ V-VII ნიგნებში იწყებს არსებით ლაპარაკს ღვთაებრივ არსზე. აქედანაც ჩანს, რომ პირდაპირი აზრით, ავგუსტინე ნამდვილად არ იწყებს სამების განხილვას ღვთაებრივ არსზე საუბრით.

უფრო მნიშვნელოვანია ის საკითხი, ლოგიკური თვალსაზრისით, ავგუსტინესთვის მართლაც არის თუ არა არსის ერთიანობა ამოსავალი წერტილი სამების საკითხზე საუბრისას. ცხადია, რომ ეს კითხვა უფრო რთულია, მაგრამ არსებობს ჭეშმარიტების ორი წყარო: წმინდა წერილი და კათოლიკური რწმენის კონსენსუსი, რომელიც მან მემკვიდრეობით მიიღო; ავგუსტინეს სურვილია, მათ ცხადად დაემორჩილოს. ავგუსტინე წმინდა წერილისადმი ერთგულებას ყველგან აჩვენებს *De Trinitate*-ში, მაგრამ ამას განსაკუთრებით I-IV თავებში აკეთებს, რადგან იქ ეგზეგეტიკითაა დაკავებული. თავის განმარტებებში ის წმინდა წერილს ყოველთვის უდგება როგორც ნორმატიულ ტექსტს. მას სწამს, რომ

¹³ Ayres L., *The Fundamental Grammar of Augustine's Trinitarian Theology*, in: *Augustine and His Critics*, Edited by R. Dodaro and G. Lawless, New York, 2000, 68.

¹⁴ Barnes M.R., *Augustine in Contemporary Trinitarian Theology*, *Theological Studies*, Vol.56, 1995, 237-238; de Régnon T., *Études de théologie positive sur la Sainte Trinité*, four vols. bound as three, Paris, 1892/1898. რანერი იცნობდა რენონის შრომებს. ის მას თავისი შრომის – „სამების“ დასაწყისშივე (გვ. 9) ახსენებს.

ღმერთში ერთი არსის მოქონე სამი პირია, რომლებიც თანასწორნი, მაგრამ განსხვავებულნი არიან. ავგუსტინე ასევე აღიარებს, რომ ისეთი მოვლენები, როგორებიცაა განკაცება, სულთმოფენობა და სიტყვები – „შენ ხარ ძე ჩემი საყვარელი“ – მიუთითებენ მამაზე, ძესა და სულიწმინდაზე, რომლებიც განსხვავებულნი არიან, მაგრამ ყოველთვის განუცალკავებლად მოქმედებენ. მოკლედ, ავგუსტინე სამების საიდუმლოების გამოსახატად წმინდა წერილსა და ნიკეის ორთოდოქსიას ეფუძნება, როგორც ნორმატიულ ავტორიტეტს. თუ გავითვალისწინებთ, რომ არც წმინდა წერილი და არც ნიკეური მართლმადიდებლობა არსის ერთობას უპირატესობას არ ანიჭებს სამპიროვნულობასთან შედარებით, ავგუსტინეც ასე იქცევა.

თუმცა, ავგუსტინეს ჩვენს თანამედროვეებს შორის ტყუილად არ მოუპოვებია რეპუტაცია ღვთისმეტყველისა, რომელიც სამების განხილვისას ერთიანობას ანიჭებს უპირატესობას სამპიროვნულობასთან შედარებით. I-VII წიგნებში ავგუსტინე ხშირად საუბრობს სამების პირთა თანასწორობისა და მათი მოქედებების განუყოფლობაზე. სამართლიანი იქნება თუ ვიტყვი, რომ ავგუსტინე უფრო ხშირად ეწინააღმდეგება ტრიადოლოგიურ შეხედულებებს, რომლებიც მიდრეკილია ტრითეიზმისა და სუბორდინაციონიზმისკენ, ვიდრე მოდალიზმისკენ. ავგუსტინეს ამოსავალი წერტილი, წმინდა წერილი და ნიკეანური მართლმადიდებლობაა, რომლებიც არ გამოსხატავს ამ ტენდენციებს. ამ ტენდენციებს გასაგებს ხდის ავგუსტინეს ისტორიული კონტექსტი. ავგუსტინესთან ისინი შემთხვევითია და არა შინაგანად აუცილებელი.

ავგუსტინე თვლის, რომ მისი აზრის ორივე საწყისი წერტილი სწორია და წინააღმდეგობაში არ არიან ერთმანეთთან. ამის მიუხედავად, მან იცოდა, რომ ყველა მისი თანამედროვე არ იღებდა ნიკეის ტრინიტარულ მოძღვრებას. ზოგი ნიკეის მართლმადიდებლობას იმ საბაბით ეწინააღმდეგებოდა, რომ ის თითქოს წმინდა წერილს არ ეთანხმებოდა, სხვები კი მას დაუსაბუთებლად მიიჩნევდნენ.

I-VII წიგნებში ავგუსტინეს ძალისხმევა მეტწილად პოლემიკურია, ის თავის პოზიციას იცავს ამ წინააღმდეგობათაგან. ბევრი თვლის, რომ *De Trinitate* მეტწილად თავისუფალია პოლემიკისგან, ის უფრო ავტორის გულის მისწრაფებას გამოხატავს და

პრაქტიკულ ინტერესს არ ემსახურება.¹⁵ ეს მოსაზრება სამართლიანი შეიძლება იყოს მხოლოდ წიგნის მეორე ნახევართან მიმართებაში და არა მაშინ, როცა საქმე I-VII წიგნებს ეხება. ავგუსტინე დროდადრო თავის ოპონენტებს ახსენებს. მაგალითად, წიგნის მიზანზე საუბრისას, ის თავის ოპონენტებს მოიხსენიებს, როგორც „მოლაყბე ჭკუისკოლოფებად, რომლებიც უფრო პატივმოყვარეები არიან, ვიდრე უნარიანები“.¹⁶ სხვაგან ის ზოგიერთ ოპონენტს „არიანელს“ ან „ახირებულს“ ეძახის, „რომლებიც ფიქრობენ, რომ საკუთარ ძალასა და ხასიათის სიმტკიცეზე დაყრდნობით შეძლებენ თავის განწმენდას ღვთის ჭვრეტისა და მასთან მუდმივად მყოფობის მისაღწევად“.¹⁷

I წიგნში ავგუსტინე საღვთო წერილის ინტერპრეტაციას იძლევა სუბორდინაციონისტების საწინააღმდეგოდ სამების პირთა თანასწორობის საჩვენებლად. II-III წიგნებში, ავგუსტინე ძველი აღთქმის თეოფანიების საკითხს განიხილავს, რადგან თვლის, რომ „ანტინიკეელებმა მამა ძველი აღთქმის თეოფანიებისგან გამორიცხეს, რათა ასე ძის ცვალებადობა და მატერიალურობა დაესაბუთებინათ.“¹⁸ IV წიგნის დიდი ნაწილი სოტერიოლოგიას ეძღვნება, მაგრამ დანარჩენი არსებითად ნეოპლატონიკოსების წინააღმდეგაა მიმართული.¹⁹ V-VII წიგნებში ძირითადად გადმოცემულია რაციონალური არგუმენტები არიანელების, უფრო სწორად, ლათინი ჰომოიანების წინააღმდეგ.²⁰ IV წიგნის ბოლოს ავგუსტინეს არგუმენტები მოაქვს ნეოპლატონიკოსების საპისრისპიროდ. ავგუსტინეს სხვა ოპონენტებისგან განსხვავებით, ნეოპლატონიკოსები მოდალიზმისკენ იხრებიან და არა ტრითეიზმისა და სუ-

¹⁵ Augustine, *The Trinity*, Translated by E. Hill, in: *The Works of Saint Augustine: A Translation for the 21st Century*, Edited by J.E. Rotelle, Part I, Vol. 5, New York, 1991, 20.

¹⁶ Augustine, *De Trinitate*, I.4.

¹⁷ იქვე, I.16, IV.20, V.4.

¹⁸ Barnes M.R., *Augustine in Contemporary Trinitarian Theology*, *Theological Studies*, Vol.56, 1995, 247.

¹⁹ Augustine, *The Trinity*, Translated by E. Hill, in: *The Works of Saint Augustine: A Translation for the 21st Century*, Edited by J.E. Rotelle, Part I, Vol. 5, New York, 1991, 167.

²⁰ Augustine, *De Trinitate* V.4; Barnes M.R., *The Arians of Book V, and the Genre of De Trinitate*, *Journal of Theological Studies*, N44, 1993, 185-195.

ბორდინაციონიზმისკენ. მართალია, ავგუსტინე უფრო მკაცრია ანტინიკეანურ ტენდენციებთან მიმართებაში, მაგრამ ეს ისტორიული გარემოებების გამო უფროა, რადგან ავგუსტინეს დროს საბელიუსის მიმდევრები ძალიან შემცირდა და ბუნებრივია, რომ ის ისეთ შეხედულებებს ეწინააღმდეგებოდა ყველაზე მეტად, რომლებიც მის ეპოქაში ყველაზე მეტად იყვნენ გავრცელებული.

ამრიგად, ავგუსტინე *De Trinitate*-ში, არც ლოგიკური თვალსაზრისით და არც პირდაპირი მნიშვნელობით, უპირატესობას არ ანიჭებდა ერთიანობას სამპიროვნულობასთან შედარებით. რაც შეეხება რანერის ბრალდებას, რომ დასავლური მიდგომა ღვთაებრივი არსისადმი „უაღრესად ფილოსოფიური და აბსტრაქტულია“, ავგუსტინეს *De Trinitate*-სთან მიმართებაში უფრო სუბიექტურ ხასიათს ატარებს, ვიდრე ობიექტურს. ამასთან ნაკლებ სავარაუდოა, რომ ბევრმა მკითხველმა ავგუსტინეს *De Trinitate* უფრო ფილოსოფიურად და აბსტრაქტულად მიიჩნიოს, ვიდრე თავად რანერის „სამება“. ²¹

IV. ღვთის მოქმედებების განუყოფლობა *ad extra*

რანერის აზრით, იმის მტკიცებამ, რომ სამების მოქმედებები *ad extra* განუყოფელია, არასასურველი შედეგები მოიტანა ტრიადოლოგიურ თეოლოგიაში. პირველი, რანერს არ მოსწონს იდეა იმის შესახებ, რომ არამარტო ძე, არამედ სამების ნებისმიერი პირი შეიძლება განკაცებულიყო. ²² რანერი აცხადებს, რომ ავგუსტინემდელი თეოლოგები მხოლოდ ძის განკაცების შესაძლებლობას აღიარებდნენ, მაგრამ ავგუსტინემ დასავლური ტრადიციის აზრის მიმართულება შეცვალა. ²³ სინამდვილეში, ავგუსტინე ამ საკითხს არც კი განიხილავს. როგორც კატერინა ლაკუნია მიუთითებს, ანსელმ კენტერბერიელი იყო პირველი თეოლოგი, რომელთანაც გხვდება მტკიცება, რომ სამების ნებისმიერ წევრს

²¹ Note the Judgement of Stanley J. Grenz and Roger E. Olson, 20th Century Theology: God and the World in a Transitional Age (Downers Grove, IL: IVP, 1992), 238: „რანერს ბევრი აკრიტიკებს აბსტრაქტული სტილის გამო, რომლითაც მათი აზრით, მისი ნაწერები გამოირჩევა.

²² Rahner K., The Trinity, Translated by J. Donceel, New York, 1997, 11.

²³ იქვე, 11, 29.

შეეძლო განკაცებულიყო.²⁴ ავგუსტინეს სწამს ღმერთის ყოვლად-ძლიერება და თავისუფლება. ამიტომ შეიძლება გვეფიქრა, რომ ის ანსელმის პოზიციას დაიჭერდა. თუმცა, ავგუსტინე ერთმანეთისგან განასხვავებს სამების წიაღში ჰიპოსტასების მარადიულ ყოფასა და მათ მინიერ მისიას შორის, რაც გვაფიქრებინებს, რომ იგი იმის საპირისპირო პოზიციას დაიჭერდა, რის გამოც მას რანერი არასწორად აკრიტიკებს.

ამ საკითხის გასარკვევად ძალიან მნიშვნელოვანია იმის ცოდნა, თუ როგორ ესმის ავგუსტინეს იმანენტურ სამებასა და იკონომიურ სამებას შორის კავშირი. ავგუსტინე უშუალოდ არსად არ განიხილავს იმანენტურ და იკონომიურ სამებას შორის კავშირს. რანერისგან განსხვავებით, მას ეს საკითხი სისტემატურად არ განუვითარებია. ამის მიუხედავად, ავგუსტინე IV წიგნის დიდ ნაწილს ძის მისიაზე საუბარს უთმობს. ის ხაზს უსვამს ძის მისიის მნიშვნელობას იმანენტური სამებისთვის. ამ მსჯელობას ის ამთავრებს დასკვნით, რომ მინიერი მისია და მარადიული წარმოშობა არ არიან იდენტური ცნებები²⁵, რადგან ძე და სული წმინდა დროში იქნენ წარგზავნილნი მამის მიერ, მაშინ, როდესაც ღვთაებრივი ჰიპოსტასები მარადიულ, უცვალებელ და თანასწორ კავშირში არიან. თუმცა მინიერი მისია და მარადიული წარმოშობა მჭიდრო კავშირშია; მისია შეესაბამება რეალობას იმანენტურ სამებაში, მაგრამ რეალობა, რომლებსაც ის შეესაბამება, მარადიული უნდა იყოს. ამრიგად, ავგუსტინეს მიხედვით, ის, რაც მარადიულად ჭეშმარიტია ზედროულ იმანენტურ სამებაში, კაცობრიობას ტემპორარული, იკონომიური მისიით ეცხადება.

სამების მოქმედებების *ad extra* განუყოფლობის შესახებ სწავლების მეორე უარყოფითი შედეგი რანერის მიხედვით არის ის, „რომ „მამაო ჩვენო“ განურჩევლად მიემართება წმინდა სამების სამივე ჰიპოსტასს“.²⁶ რანერით, სავარაუდოდ, „მამაო ჩვენო“ მხოლოდ მამას მიემართება. იგი არ უთითებს იმას, ვინც „მამაო ჩვენო“-ს სამების ყველა წევრისადმი მიმართვად მიიჩნევს. ხოლო

²⁴ La Cugna C.M., *God for Us: The Trinity and Christian Life*, San Francisco, 1991, 98-99.

²⁵ Augustine, *De Trinitate* IV, 29.

²⁶ Rahner K., *The Trinity*, Translated by J. Donceel, New York, 1997, 12.

ლაკუნია ამ მოსაზრების წარმოშობას თომა აქვინელს მიაწერს.²⁷ ავგუსტინე-კი ამ საკითხს საერთოდ არ განიხილავს.

მესამე, რანერი უკმაყოფილოა იმით, რომ სატისფაქციის მოძღვრებაში გამომხსნელობითი მისია განურჩევლად მიეკუთვნება „სამების სამივე ჰიპოსტასს“.²⁸ ცხადია, ეს კრიტიკა არ შეიძლება ავგუსტინეს მიემართებოდეს, რადგან *სატისფაქციის* მოძღვრება ანსელმ კენტერბერიელმა ავგუსტინეს გარდაცვალებიდან რამდენიმე საუკუნის შემდეგ შექმნა. მეოთხე, რანერი აკრიტიკებს შეხედულებას, რომ მესა განურჩევლად სამების ყველა წევრს მიემართება. აქაც ეს არის საკითხი, რომელსაც ავგუსტინე საერთოდ არ განიხილავს.

რანერი ასევე მიიჩნევს, რომ სამების ყოველ წევრს მისი მისია ბუნებრივად შეესაბამება და არა მითვისებით. ის ამტკიცებს, რომ რადგან იესო განკაცებული ძეა და არა ზოგადად ღმერთი, მისი მისია აქედან უნდა გამომდინარეობდეს და გარეგნულად არ უნდა იყოს მიწერილი. ეს კი მისი აზრით, ეწინააღმდეგება შეხედულებას, რომ სამების წევრების მოქმედებები *ad extra* განუცალკავებელია.²⁹ გარდა ამისა, ის მიიჩნევს, რომ ძის მისია პარადიგმატულია, ამიტომ ზოგადად, ყოველი ღვთიური მისია რომელიმე ჰიპოსტასისთვის უნდა იყოს ბუნებრივად ნიშანდობლივი. რანერის მიერ ავგუსტინეს კრიტიკა გარკვეულწილად უცნაურია. ავგუსტინე ცხადად აცხადებს, რომ „სამების პირთაგან მხოლოდ ძე იშვა ქალწული მარიამისგან... რადგან მამა, ძე და სული წმინდა განუყოფელია, ასევე განუყოფელია მათი მოქმედება“ (*De Trinitate 1.7*). ამით, ავგუსტინეს უნდა თქვას, რომ განკაცებაში სამივე ჰიპოსტასი მონაწილეობს და არა მხოლოდ ძე, ამ აზრს თავად რანერიც ემხრობა სხვა ადგილას.³⁰ ედმუნდ ჰილიც აკრიტიკებს რანერის პოზიციას. ჰილის მიხედვით, ავგუსტინეს მოძღვრება ჰიპოსტასური თვისებების შესახებ უფრო ნიუანსირებულია, ვიდრე ეს

²⁷ La Cugna C.M., *God for Us: The Trinity and Christian Life*, San Francisco, 1991, 99.

²⁸ Rahner K., *The Trinity*, Translated by J. Donceel, New York, 1997, 12.

²⁹ იქვე, 23-24.

³⁰ იქვე, 60.

რანერს წარმოუდგენია.³¹ ამასთან, მართალია, რანერი ავეუსტინეს არ ასახელებს იმ შეხედულებების ავტორად, რომელსაც აკრიტიკებს; მნიშვნელოვანია აღინიშნოს, რომ ავეუსტინემ თავისი შეხედულებები ეკლესიისგან მიიღო, როგორც კათოლიკური რწმენის ნაწილი. განხილულ საკითხებზე ავეუსტინეს არ ჰქონია საეკლესიო ტრადიციისგან განსხვავებული ნოვატორული იდეები. მანამდე ჰილარი პუატიელი და ამბროსი მედიოლანელი იგივეს ამტკიცებდნენ და ასწავლიდნენ.³²

V. წმინდა წერილის გარეთ სამებაზე მინიშნებების არსებობის უარყოფა

რანერი გვთავაზობს დასავლურ-ავეუსტინური ტრადიციის კრიტიკას, რომელიც ახალი აღთქმის გარეთ წმინდა სამების არსებობის პირდაპირ მოწმობას უარყოფს. სამების მოძღვრებაზე საუბრისას, რანერი აკრიტიკებს „ყველა მცდელობას, რომელიც უარყოფს ქრისტიანული სამყაროს გარეთ ან ძველ აღთქმაში აღმოაჩინოს ამ დოქტრინის ანალოგიები, მასზე მინიშნებები, ან მისთვის მოსამზადებელი სწავლებები“.³³

ავეუსტინეს წინააღმდეგ მიმართული ეს კრიტიკაც გაუმართლებელია. ავეუსტინე ბევრს წერს ძველ აღთქმაში სამების მოძღვრების მისაღებად მოსამზადებელი ადგილების შესახებ. მაგალითად, ის ტრიადოლოგიური პერსპექტივით კითხულობს შესაქმის ისტორიას.³⁴ ავეუსტინე მეორე და მესამე წიგნებს მეტწილად ძველი აღთქმის თეოფანიებს უძღვნის. ბევრი ადრინდელი მწერლისგან განსხვავებით, ავეუსტინეს არ სურს ინდივიდუალური თეოფანიები დოგმატურად დაუკავშიროს ძეს ან სული წმინდას. ამის მიუხედავად, ის სავარაუდო მითითებებს აკეთებს ჰიპოსტასზე, რომელსაც კონკრეტულ თეოფანიას უკავშირებს. ის

³¹ Hill E., Karl Rahner's "Remarks on the Dogmatic Treatise De Trinitate" and St. Augustine, *Augustinian Studies*, Vol.2, 1971, 67-80.

³² Barnes M.R., *Rereading Augustine's Theology of the Trinity*, in: *The Trinity: An Interdisciplinary Symposium on the Trinity*, Edited by S.T. Davis, D. Kendall and G. O'Collins, New York, 1999, 164.

³³ Rahner K., *The Trinity*, Translated by J. Donceel, New York, 1997, 20.

³⁴ Augustine, *De Trinitate*, VII.12; *Confessiones* XIII, 6.

თეოფანიებს ტრიანიტარული პერსპექტივით კითხულობს, მაგრამ მისი ეგზეგეზა გაცილებით უფრო ფრთხილია, ვიდრე მისი ბევრი წინამორბედისა. ავგუსტინე სამების ანალოგიას პოულობს ადამიანებშიც. იგი IX-XV წიგნების დიდ ნაწილს უთმობს ქმნილებაში სამების ანალოგიების პოვნასა და მათ ახსნას. თავის „აღსარებებში“ ავგუსტინე იმასაც კი ამტკიცებს, რომ მის მიერ წაკითხულ პლატონისტ ავტორებში, მართალია, არასაკმარისი, მაგრამ მაინც არსებული ცოდნა აღმოაჩინა სამების შესახებ.³⁵ ამ პოზიციის გამო დაიმსახურა ავგუსტინემ ერთ-ერთი იშვიათ შექებათაგანი რანერისგან.³⁶

VI. რანერის მიერ მისი ძირითადი აქსიომის შემუშავება

დასავლურ ტრინიტარულ ტრადიციასთან დაპირისპირებისას, რანერი გარკვეულ სირთულეებს აწყდება. ერთი შეხედვით, ადვილი არაა გარკვეო, რას გვთავაზობს რანერი ამ ტრადიციის ნაცვლად მისი აქსიომით: „იკონომიური სამება არის იმანენტური სამება და იმანენტური სამება არის იკონომიური სამება“.³⁷ რენდალ რაუზერი სამართლიანად აღნიშნავს, რომ რანერის აქსიომას ამბივალენტური ბუნება აქვს და მის თანამედროვე ინტერპრეტაციის რამდენიმე ვარიანტს განიხილავს.³⁸ რანერი თავის ტრინიტარულ მოძღვრებას ამ აქსიომაზე დაყრდნობით ავითარებს. ამიტომ ამ აქსიომის რანერისეული გაგება საშუალებას მოგვცემს გავარკვიოთ, თუ როგორ აყალიბებს ის მის ტრიადოლოგიურ აზრს. პირველი, რანერი ამტკიცებს, რომ რაკი იკონომიური სამება და იმანენტური სამება იდენტურია, სამების თითოეული ჰიპოსტასის კავშირი კაცობრიობასთან განისაზღვრება იმით, თუ როგორები არიან ისინი თავისთავად.³⁹ ამის გამო ის კრიტიკულად უდგება მათ, ვინც ვერ ხედავს რეალურ, ონტოლოგიურ კავშირს კაცობრიობასა და სამების ჰიპოსტასებს შორის. მას არ სჯერა,

³⁵ Augustine, *Confessiones*, VII, 13.

³⁶ Rahner K., *The Trinity*, Translated by J. Donceel, New York, 1997, 20-21.

³⁷ იქვე, 22.

³⁸ Rausser R., *Rahner's Rule: An Emperor without Clothes?*, *International Journal of Systematic Theology*, Vol. 7, 2005, 81-94.

³⁹ Rahner K., *The Trinity*, Translated by J. Donceel, New York, 1997, 34-35.

რომ ღმერთსა და კაცობრიობას შორის კავშირი გარეგანია.⁴⁰ რანერი ფიქრობს, რომ კაცობრიობის ეგზისტენციალური თვით-შემეცნება მას სამების საიდუმლოებას უფლენს.⁴¹ ამრიგად, რანერი სამებასა და კაცობრიობას შორის ახლო ურთიერთობას ამტკიცებს.

რანერი მიიჩნევს, რომ კავშირი კაცობრიობასა და სამებას შორის, რომელიც ხსნის იკონომიაში გამოიხატება, ძლიერი უნდა იყოს, რადგან წინააღმდეგ შემთხვევაში ღმერთი სამების ჭეშმარიტებას არ გამოავლენდა.⁴² სამების მოძღვრებისთვის კაცობრიობის მნიშვნელობის ხაზგასმით, რანერი ამტკიცებს, რომ სამებაზე საუბარი უნდა დანეჭებულ იქნას და კონცენტრირდეს ღვთის მიერ მოტანილ ხსნაზე და იმაზე, თუ როგორ ითავისებს მას კაცობრიობა.⁴³ ამრიგად, კაცობრიობის გამოცდილების მნიშვნელობა ცენტრალურია რანერისთვის მეთოდოლოგიური თვალსაზრისით.⁴⁴ რანერი ტერმინ „ჰიპოსტას“ და „პიროვნებას“ ამჯობინებს „არსებობის განსხვავებულ ფორმას“. აქედან გამომდინარე, რანერი თვლის, რომ ტერმინი „არსებობა“ უნდა განიმარტოს გამოსხნის იკონომიის გამოცდილებაზე დაყრდნობით.⁴⁵ რანერის მიხედვით, ძის მისია ყველაზე ცხადად განკაცებაში გამოიხატება და იმ ღრმა კავშირის გამოვლენას იწყებს, რომელიც სამების სწავლებასა და კაცობრიობას შორის არსებობს. ლოგოსი მხოლოდ იმიტომ არ განკაცებულა, რომ არსებული ადამიანური ბუნება მიეღო. „ადამიანის არსებობა იმიტომია შესაძლებელი, რომ ლოგოსის ექსტერიორიზაცია შესაძლებელი“.⁴⁶ ეს ნიშნავს, რომ სამყაროს შექმნამდე ერთი გზა არსებობდა – ღმერთს არალვთაებრივი მიეღო და ის გულისხმობდა ლოგოსის განკაცებას. ღმერთმა ისე შექმნა ადამიანური ბუნება, რომ იგი შემდგომში განკაცებულიყო. ერთი სიტყვით, ქმნილება იმ მიზნით არსებობს, რომ

⁴⁰ იქვე, 14-15.

⁴¹ იქვე, 15.

⁴² იქვე, 21.

⁴³ იქვე, 39-40, 48.

⁴⁴ იქვე, 73-74.

⁴⁵ იქვე, 110.

⁴⁶ იქვე, 33.

ღმერთის თვითგამოვლინება, თვითკომუნიკაცია მომხდარიყო განკაცების გზით.

ვინაიდან ადამიანური ბუნება ისეთია, რომ ის ლოგოსს უნდა მიეღო, განკაცება ბევრს გვეუბნება არამარტო ზოგადად ღმერთზე, არამედ ლოგოსზეც. მაგალითად, რანერი არ არის დარწმუნებული, რომ სინოპტიკურ სახარებებში ძის მამისადმი მორჩილება მხოლოდ მათი ჰიპოსტასური კავშირით არის გამოწვეული და არა ძეობით. ის კითხვას სვამს:

„ჩვენ ნამდვილად შეგვიძლია ვთქვათ... რომ სინოპტიკური იესოს ანუ ძის კონცეპტიდან გამომდინარე უნდა უარვყოთ მისი მორჩილება მამისადმი, მისი თაყვანისცემა, მისი მორჩილება მამის მიუწვდომელი ნებისადმი? ჩვენ მათ უარვყოფთ, როცა ასეთი ტიპის ქმედებების ახსნას ვცდილობთ მხოლოდ ჰიპოსტასური კავშირის საშუალებით“.⁴⁷

ფაქტიურად რანერის აზრით, სამების კონცეფცია მოითხოვს, რომ დაუსაბამო ღმერთი ანუ მამა ქმნილებას ძისა და სულიწმინდის მისიით დაუკავშირდეს. განკაცება წინ უსწრებს სულიწმინდის წარგზავნას. ეს ორი მოვლენა ასეთი თანამიმდევრობით უნდა მიმდინარეობდეს; ერთი არ შეიძლება მეორის გარეშე მოხდეს.⁴⁸ ამრიგად, „თუ ღმერთს სურს თავისუფლად გავიდეს საკუთარი თავისგან, მან უნდა შექმნას ადამიანი... „მორჩილების პოტენციალით“, რომელიც ასეთი თვითკომუნიკაციის მიმღებია“.⁴⁹ ღმერთმა შექმნა ადამიანური ბუნება ასეთი, რადგან ეს ერთადერთი გზაა, რათა ღმერთმა საკუთარი თავი გადასცეს კაცობრიობას. ღმერთის შინაგანი პოტენცია – თავი გადასცეს ქმნილებას, მოითხოვს, რომ ადამიანური ბუნება ისეთი იყოს, როგორიცაა. და პირიქითაც, ადამიანური ბუნება თავისი „მორჩილი პოტენციალით“ მოითხოვს ღმერთის თვითკომუნიკაცია იყოს ზუსტად ისეთი, როგორიც არის, რათა მას შეეძლოს ღვთის მიღება.

რანერი გვთავაზობს ორმაგი ასპექტების სერიას: წარმოშობა და მომავალი, ისტორია და ტრანსცენდენტურობა, შეთავაზება და მიღება, ცოდნა და სიყვარული. თითოეული ამ ორმაგი ასპექტ-

⁴⁷ იქვე, 62-63.

⁴⁸ იქვე, 83-87.

⁴⁹ იქვე, 89-90.

ტიდან ახასიათებს ადამიანურ ბუნებას და, შესაბამისად, ღვთაებრივ თვითკომუნიკაციას.⁵⁰ შემდეგ რანერი ამტკიცებს, რომ ამ ოთხი ორმაგი ასპექტის პირველი მხარე წარმოადგენს ერთიანობას, რომელსაც ის ისტორიას უწოდებს. ამის მსგავსად, ამ ორმაგის ასპექტების ოთხეულის მეორე მხარეც ერთობას ქმნის, რომელსაც რანერი სულს უწოდებს.⁵¹ შემდეგ რანერი ასკვნის, რომ „ღვთიური თვითკომუნიკაცია არსებობს ერთობასა და განსხვავებაში, ისტორიასა (ჭეშმარიტების) და სულში (სიყვარულში)“.⁵² ამ დასკვნამდე მისვლის შემდეგ, რანერი თვლის, რომ მან მოახერხა აღწერა ადამიანური ბუნება და ღმერთის კაცობრიობასთან თვითკომუნიკაციის ბუნება. რაკი იგი თვლის, რომ ეს ღვთაებრივი თვითკომუნიკაცია იკონომიური სამების გულია, რანერი ფიქრობს, რომ მან „იკონომიური სამების კონცეპტუალიზაცია“ მოახერხა.⁵³ იმის გათვალისწინებით, რომ იმანენტური სამება იკონომიური სამება უნდა იყოს, რანერი იმის განხილვას იწყებს, მისეული იკონომიური სამება თავსებადია თუ არა მაგისტერიუმის სწავლებასთან იმანენტურ სამებასთან დაკავშირებით. გარკვეული სირთულეების⁵⁴ მიუხედავად, ის მიიჩნევს, რომ მისეული მიდგომა თავსებადია მაგისტერიუმის სწავლებასთან.

VII. რანერის ტრიადოლოგიური თეოლოგიის კრიტიკა ავგუსტინეს ღვთისმეტყველების თვალსაზრისით

მიუხედავად იმისა, რომ დასავლურ-ავგუსტინური ტრინიტარული ტრადიციის რანერისეული კრიტიკა გაუმართლებელია ავგუსტინესთან მიმართებაში, რანერისა და ავგუსტინეს ტრიადოლოგიური ხედვები მნიშვნელოვნად განსხვავდება ერთმანეთისგან. არსებობს ხუთი პუნქტი, რომლებიც ავგუსტინესეულ იმანენტურ

⁵⁰ იქვე, 91-94.

⁵¹ იქვე, 94-98.

⁵² იქვე, 99, ამას უსვამს ხაზს.

⁵³ იქვე, 99.

⁵⁴ რანერს არ მოსწონს სიტყვა „პიროვნება“, რომელიც მაგისტერიუმში გვხვდება. ის მას არ იყენებს, როდესაც იკონომიურ სამებაზე საუბრობს. მის ნაცვლად ის ხმარობს სიტყვებს „არსებობის განსხვავებული მანერა“, და მიაჩნია, რომ ასე უფრო ადექვატურად გამოხატავს მაგისტერიუმის აზრს.

სამებას იკონომიური სამებისგან განასხვავებს. ამ ხუთმა პუნქტმა ავგუსტინეს თეოლოგიას საშუალება მისცა თავიდან აერიდებინა სისუსტეები, რომლებიც რანერის თეოლოგიურ აზრს ახასიათებს. ეს პუნქტებია: 1) ძის მამისადმი დაქვემდებარების ბუნება, 2) სამების მოძღვრებასა და გამოხსნის მოძღვრებას შორის კავშირი, 3) იმანენტური სამებისა და იკონომიური სამების დაბალანსებული ხედვა, 4) შემოქმედსა და ქმნილებას შორის კავშირი, 5) კავშირი ღმერთის იმანენტურობასა და ტრანსცენდენტურობას შორის, რომელიც განსაკუთრებით ღვთის თავისუფლების საკითხში ვლინდება. ამ საკითხებს რიგრიგობით განვიხილავთ.

1. ძის სუბორდინაცია

ავგუსტინე და რანერი მკვეთრად განსხვავდებიან ძის მამისადმი დაქვემდებარების საკითხში. რანერი ნათლად არ განმარტავს თავის მოსაზრებას ამ საკითხთან დაკავშირებით. მაგრამ მისი უკმაყოფილება იმით, რომ ძის მამისადმი დაქვემდებარებას მხოლოდ ძის მისადმი ჰიპოსტასურ კავშირს უკავშირებენ, გვაფიქრებინებს, რომ რანერის მიხედვით, ძე მარადისობაში ემორჩილება მამას.⁵⁵ რანერი ვერ განასხვავებს რა ერთმანეთისგან იმანენტურ სამებას იკონომიური სამებისგან, მას არ გააჩნია კონცეპტუალური ინსტრუმენტები რათა ერთმანეთისგან განასხვავოს ღმერთის მინიერი მისია სამების ჰიპოსტასების მარადიული წარმოშობისგან. ამრიგად, რანერს არ შეუძლია ამტკიცოს, რომ ძის მამისადმი დაქვემდებარება შემოისაზღვრება მისი იკონომიური მისიით და არ შეესაბამება მის იმანენტურ შობას. ამასთან ერთად, რადგან რანერი მიიჩნევს, რომ ქმნილება განკაცების მიზნით არსებობს, ის ვერ ხედავს, რომ ადამიანური ბუნება უცხოა განკაცებამდელი ლოგოსისთვის. ამრიგად, მას არ შეუძლია თქვას, რომ იესო მხოლოდ ადამიანური ბუნებით ექვემდებარება მამას და არა ღვთაებრივით.

ამის საპირისპიროდ, ავგუსტინე განასხვავებს რა იკონომიურ და იმანენტურ სამებებს, ახერხებს თავიდან აიცილოს ორი ზემოხსენებული სირთულე და მეტი შესაძლებლობები აქვს გადაჭრას

⁵⁵ Rahner K., *The Trinity*, Translated by J. Donceel, New York, 1997, 62-63.

სირთულეები, რომლებიც სინოპტიკურ ტექსტებში ძის მამისადმი დაქვემდებარებას ეხება. იგი პირველი წიგნის დიდ ნაწილს უთმობს სამების ჰიპოსტასთა თანასწორობის დაცვას მისი თანამედროვე ლათინი ჰომოიანებისა, ადრინდელი ანტინიკეანური თეოლოგებისა და ორიგენეს აშკარად სუბორდინაციული ტრინიტარული შეხედულებებისგან. ავგუსტინე ფილიპელთა 2:6-7 მუხლებს იყენებს ფილტრად, როდესაც წმინდა წერილის იმ ადგილებს კითხულობს, რომლებიც მამისა და ძის თანასწორობასა და უთანასწორობას ეხება. ძეზე საუბრისას, ავგუსტინე ამტკიცებს, რომ „მსახურის ბუნებაში, რომელიც მან მიიღო, ის მამაზეა დაქვემდებარებული; ღვთის ბუნებაში, რომელსაც ის მანამდეც ფლობდა, სანამ ადამიანურს მიიღებდა, იგი მამის თანასწორია“⁵⁶. ამრიგად, ავგუსტინე ტექსტებს, რომლებიც მამისა და ძის თანასწორობაზე ლაპარაკობს, იმანენტურ სამებას მიაკუთვნებს, მაგრამ იმ ტექსტებში, სადაც ძის მამისადმი დაქვემდებარებაზეა საუბარი, ის გულისხმობს ადამიანურ ბუნებას, რომელიც ძემ ჰიპოსტასურად შეიერთა გამოხსნის იკონომიაში. ავგუსტინეს მიხედვით, სამების პირთა თანასწორობა მისი რწმენის ფუნდამენტური ნაწილი იყო.⁵⁷ რანერს სუბორდინაციონიზმის თავიდან აცილება არ შეუძლია, როგორც მისი საბაზისო აქსიომის შედეგი, რაც ამ აქსიომას პრობლემატურს ხდის.

2. სამების მოძღვრება და გამოსყიდვა

ავგუსტინურ-დასავლური ტრადიციის წინააღმდეგ მიმართული მთავარი რანერისეული კრიტიკა იმაში მდგომარეობს, რომ ის სამების მოძღვრების იზოლაციას ახდენს დანარჩენი თეოლოგიისგან. ამის გამო შეიძლება გვეფიქრა, რომ რანერის თეოლოგიაში სამების მოძღვრება ახლო კავშირშია გამოხსნის თეოლოგიასთან, რადგან ამ უკანასკნელზე რანერის აზრი განსაკუთრებითაა კონცენტრირებული. თუმცა, მისი რწმენა, რომლის თანახმად, განკაცების სურვილმა უბიძგა ღმერთს შესაქმისკენ, თავად განკაცებას სოტეროლოგიურ სტიმულს ართმევს. იკონომიური სამებისადმი

⁵⁶ Augustine, De Trinitate I, 14.

⁵⁷ იქვე, I, 7.

მისეული მიდგომა კავშირში არაა გამოსხნასთან და ადამიანების ღმერთთან შერიგების სჭიროებასთან. ამის საპირისპიროდ, ავგუსტინეს მიდგომა ძის მისიისადმი მეოთხე წიგნში ეფუძნება გამოსხნის სწავლებას, რომლის აუცილებლობაც ცოდვით დაცემამ მოიტანა.

3. აქცენტირება იკონომიურ სამებასა და იმანენტურ სამებაზე

მესამე, პრაქტიკულად რანერი ფოკუსირებულია იკონომიურ სამებაზე და ამას იმანენტური სამების ხარჯზე აკეთებს. რანერი თავისი თეზისის მხოლოდ ნახევარს განიხილავს, კერძოდ, იმას, რომ იმანენტური სამება არის იკონომიური სამება, მაგრამ არა პირიქით, რომ იკონომიური სამება არის იმანენტური სამება.⁵⁸ ამის საპირისპიროდ, ავგუსტინე სამებას განიხილავს, როგორც იკონომიური ისევე იმანენტური თვალსაზრისით და ორივე პერსპექტივით ისეთ პრობლემებს შეისწავლის, რომლებსაც რანერი უყურადღებოდ ტოვებს. ედმუნდ ჰილი სამართლიანად მიიჩნევს „ავგუსტინეს დიდ დამსახურებად“, რომ მან ორივე მიდგომის ღირსებები გააერთიანა და არცერთი მათგანისთვის არ მიუნიჭებია უპირატესობა მეორის ხარჯზე“.⁵⁹

4. შემოქმედი და ქმნილება

რანერი ღმერთს მხოლოდ ჩვენთან მიმართებაში განიხილავს და სწამს, რომ „ადამიანის არსებობა შესაძლებელია, რადგან ლოგოსის ექსტერიორიზაცია არის შესაძლებელი“.⁶⁰ ამას ის ანთროპოცენტრიზმამდე მიჰყავს. ხსნის იკონომიაზე საუბრისას, რანერი ვრცლად განიხილავს ადამიანურ ბუნებას, მაგრამ თითქმის არაფერს ამბობს ჯვარსა და სულთმოფენობაზე. ის კმაყოფილდება ანთროპოლოგიაზე ფოკუსირებით და მას მიიჩნევს თავისი

⁵⁸ Torrance T.F., *Trinitarian Perspectives: Toward Doctrinal Agreement*, Edinburgh, 1994, 101.

⁵⁹ Augustine, *The Trinity*, Translated by E. Hill, in: *The Works of Saint Augustine: A Translation for the 21st Century*, Edited by J.E. Rotelle, Part I, Vol. 5, New York, 1991, 43.

⁶⁰ Rahner K., *The Trinity*, Translated by J. Donceel, New York, 1997, 33.

თეოლოგიის ბირთვად. პოლ მონარი სამართლიანად აღნიშნავს, რომ „რანერს არ შეუძლია თავიდან აიცილოს თეოლოგიის რედუცირება ანთროპოლოგიაზე“⁶¹. ამის ანალოგიურად, კატერინა ლაკუნია ასკვნის, რომ „რანერის თეოლოგია ანთროპოლოგიაა“.⁶² შეიძლება გვეფიქრა, რომ თავად რანერი გააპროტესტებდა მისი თეოლოგიის რედუცირებას ანთროპოლოგიაზე, მაგრამ ის თავის ნაწერებში ერთ ადგილას აღნიშნავს, რომ ძის ადამიანურ ბუნებასთან მარადიული ჰიპოსტასური კავშირის გამო „თეოლოგია მარადიულად ანთროპოლოგიაა“.⁶³

რანერის მსგავსად, ავგუსტინეც ძალიან ინტერესდება ანთროპოლოგიით და ღმერთის შემდეგ ყველაზე მაღლა საკუთარი თავის შეცნობას აყენებს. თუმცა, ავგუსტინე განასხვავებს რა ერთმანეთისგან იკონომიურ სამებას იმანენტური სამებისგან, მას შეუძლია მკაცრი განსხვავება შეინარჩუნოს შემოქმედსა და ქმნილებას შორის და თავიდან აიცილოს თეოლოგიის მთლიანი რედუქცია ანთროპოლოგიაზე. ეს მკვეთრი განსხვავება შემოქმედსა და ქმნილებას შორის უფრო შეესაბამება ბიბლიურ უწყებასა და ქრისტიანული აზრის ისტორიას, ვიდრე რანერის ნააზრევს. თეოლოგიის რანერისეული რედუქცია ანთროპოლოგიაზე ძალიან ახლოს დგას ფოიერბახის კონცეფციასთან, რომელიც ღმერთს კაცობრიობის პროექციად მიიჩნევს.

5. ღმერთის იმანენტურობა და ტრანსცენდენტურობა

რანერის ხსნის იკონომიაზე ფოკუსირებას შედეგად მოაქვს არამარტო მისი თეოლოგიის ანთროპომორფისტული ხასიათი, არამედ ღმერთის იმანენტურობის წინ წამოწევა მისი ტრანსცენდენტურობის ხარჯზე. რანერი აღიარებს ღმერთის თავისუფალ არჩევ-

⁶¹ Molnar P.D., *Divine Freedom and the Doctrine of the Immanent Trinity: In Dialogue with Karl Barth and Contemporary Theology*, Edinburgh and New, 2002, 51-52.

⁶² La Cugna C.M., *God for Us: The Trinity and Christian Life*, San Francisco, 1991, 101.

⁶³ Rahner K., *On the Theology of the Incarnation*, Translated by K. Smyth, *Theological Investigations*, Vol. IV, New York, 1982, 116.

ვანს – შეექმნა თუ არა სამყარო⁶⁴, მაგრამ შესაქმის შემდეგ ღვთაებრივ თავისუფლებას არსებითად არარსებულად მიიჩნევს. რანერს, სავარაუდოდ, სურს მასთან ღვთაებრივი იმანენტურობა და ტრანსცენდენტურობა განონასწორებული იყოს, მაგრამ ღვთის მისეული ხედვა ზღუდავს ღვთაებრივ თავისუფლებასა და ტრანსცენდენტურობას. ამის საპირისპიროდ, იმანენტური სამების ავგუსტინესეული ხედვა არ ამცირებს მის ტრანსცენდენტურობას და იკონომიური სამების მისეული კონცეფცია ინარჩუნებს მის იმანენტურობას.

VIII. დასკვნა

კარლ რანერი მიიჩნევს, რომ დასავლური ტრინიტარული ტრადიცია გზას ასცდა, როდესაც იმანენტურ სამებასა და იკონომიურ სამებას შორის დიდი განსხვავება დაადგინა. იგი დასავლურ ტრადიციას აკრიტიკებს იმის გამო, რომ ეს უკანასკნელი კონცენტრირებულია იმანენტურ სამებაზე, რომელსაც განაცალკევებს დანარჩენი თეოლოგიისგან და რწმენითი ცხოვრებისგან და, რომ სათანადოდ ვერ განასხვავებს სამების პირებსა და მათ მისიებს. ამის ნაცვლად, მას სურს სამების თეოლოგია დააფუძნოს სამპიროვანი ღმერთის ეგზისტენციალურ გამოცდილებაზე გამოხსნის იკონომიაში და ბაზისულ აქსიომად გვთავაზობს იკონომიური სამებისა და იმანენტური სამების ტოლობას. რანერი ავგუსტინეს აკრიტიკებს დასავლური ტრადიციის ნაკლულოვანებების გამო, მაგრამ დასავლური იდეები, რომლებსაც ის უპირისპირდება, დიდწილად ავგუსტინეს არ ეკუთვნის. ამასთან, რანერის ძირითად აქსიომას ის მრავალრიცხოვან პრობლემებთან მიჰყავს, რომელთა თავიდან აცილებას შეძლებდა იმანენტური და იკონომიური სამებების ავგუსტინესეული ხედვა რომ გაეზიარებინა. ავგუსტინეს მიხედვით, იკონომიურ სამებასა და იმანენტურ სამებას შორის მჭიდრო კავშირი არსებობს, მაგრამ ისინი ერთმანეთს არ ემთხვევა, იკონომიური სამება იმანენტურის გამოვლინებაა. შეიძლება მართლაც არსებობდეს გზა, რომლითაც ავგუსტინეს ტრადიცი-

⁶⁴ Rahner K., *The Trinity*, Translated by J. Donceel, New York, 1997, 86.

N3(12)-2021

ლოგიური მოძღვრების გაუმჯობესება შეიძლება, მაგრამ რანერის იდენტობის აქსიომა ამ თვალსაზრისით არ გამოდგება.

RAHNER'S TRINITY CONCEPTION

Teimuraz Buadze*

One of the influential catholic theologians of the XX century Karl Rahner wrote extensively about Trinity. We decided to analyze Rahners triadological considerations in the contexts of Augustinian Triadology. Two important circumstances prompted us to make this decision: First, Rahner himself developed his own triadological doctrine in the context of opposition to Augustine of Hippo; Second, Augustine's theology is much better known in Georgia than of Rahner's one. This will allow Georgian readers to better Understand Runner's innovative ideas.

Essential, but not the only, circumstances that distinguishes Rahner's Triadology from Augustian's one is that former identifies immanent Trinity with economic Trinity. The article discusses some difficulties, into which this identification leads Rahner's Triadology. The difficulties could be absent had Rahner remained faithful to Augustine's view.

The main difficulty that Rahners Triadology cannot avoid is that Incarnation is not directly related to the Christ's soteriological function.

Key words: Immanent Trinity; economic Trinity; Triadology, Christology, Soteriology.

* Professor at Sul Khan-Saba Orbeliani University. t.buadze@sabauni.edu.ge